

To vigtige punkter på egnen

Morten Binderup

Da besættelsen indtraf d. 9. april 1940, var tyskernes tropper hurtigt i Thy og Vester Hanherred. Da der var gået nogle få dage, var de allerede i gang med at opføre Hanstholm-fæstningen. Det var med opsætningen af 4 gamle 17 cm. kanoner som blev placeret på betonfundamenter, de havde til formål at beskytte indsejlingen til Kattegat. Hanstholm fæstningen skulle senere gå hen og blive Nordens største. Efterhånden som bygningen skred frem, blev de også nødt til at bygge et forsvar op mod allierede luftangreb. Så småt påbegyndes opførelsen af antiluftskysstillinger, tilhørende lyskasterstillinger, men disse var ikke særlig effektive, så længe man måtte orientere sig ved hjælp af pejling af motorstøj, lytteposter og flykending.

Efter nogen tid gjorde tyskerne også brug af radaren, og gjorde derved antiluftskytset så effektivt som udviklingen gjorde det muligt. I starten havde man kun mindre radarer f.eks. radarer af typen Würzburg, som var en forholdsvis lille radar, med en rækkevidde på 45-75 km, alt efter type.

Først i 1943 var det, at de store radarer, med en rækkevidde på over 200 km. var færdigudviklet. Det var typer som Freya, Mammut og Wassermann, alle typer som blev brugt af både flyvevåbnet og marinen.

Flyvevåbnet rådede over hovedparten af antiluftskysstillingerne, samtidigt med at de via radar sendte fly til modangreb. Marinen rådede kun over antiluftskysstillinger til at forsvare deres egne stillinger, og havde kun få fly, men marinens radarer havde jo også kun til formål at alarmere mod skibe, der så kunne beskydes fra land. Når man sendte fly til modangreb dengang, var der ikke særlig stor chance for, at de selv kunne finde de fjendtlige fly, derfor måtte der være et tæt samarbejde mellem radarstationerne og piloterne via radiokommunikation.

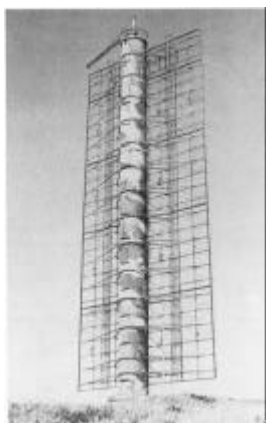

Foto af Wassermann's, som den i Vorupør.

I Thy og Vester Hanherred havde vi et anseligt antal radarer af de større typer, men kun én større telefunkstation. Denne lå lidt uden for Hundborg, der hvor Thylands Ungdomsskole ligger idag.

Godt nok havde tyskerne forskellige radartyper, men de var ikke alle lige gode, dels var det et spørgsmål om hvor langt flyet eller skibet var væk, men også hvilken højde flyet kom i, og den nok bedste radar til dette var Wassermann S, som var en mellemting mellem en Wassermann M. og en Freya.

Det første Wassermann S. anlæg påbegyndtes d. 15/1-43, og pudsigt nok blev bestemmelsesstedet for denne i klitterne mellem Nr. Vorupør og Sdr. Vorupør. Den 60 m. høje radarantenne, og tilhørende bunkers blev placeret i sydenden af en nærmest hesteskolignede klit. Beliggenheden for Wassermann'en var nok udvalgt udfra,

at det var her i Midt- og Vestjylland, at mange af de allierede fly kom ind, inden de steg sydoover mod Tyskland.

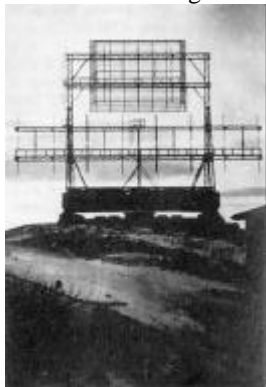

Prototype af tyskernes "Wassermann S". Bunker blev bygget i Vorupør og betjent af radarspecialister fra et forskningscenter i Kötchen. (ca. 1.400 m³ jernbeton).
Foto: Morten Binderup, 1991.

Anlægget havde et forholdsvis let forsvar, bestående af 2 dobbelte antiluftskytsskanoner og en dobbelt antitankkanon, disse kunne som regel også beskyde fly, dertil kommer så 14 små maskingeværsbunkere, der kunne beskyde det rimeligt flade område omkring anlægget. På stranden havde man en anden form for forsvar, der gik under navnet F-stande (flankeringsstande). F-standen bestod af en formation af 3 bunkers med hvert et kraftigt maskingevær, som den der var placeret i Vorupør. Der var en der kunne skyde ned ad stranden, den var overdækket på den måde, at man skød ud gennem et hul i væggen. Den anden bunker kunne skyde op ad stranden, og var ellers indrettet som den første bare spejlvendt. Den tredje kunne skyde ud over havet, den stod mellem de to andre. Det var en åben bunkers, på den måde, at der var et hul i bunkerens loft, hvor en mand kunne stå og skyde. Tyskerne betegnede bunkerne med et nummer, og der var flere hundrede forskellige bunkers. I Vorupør var der 6 større bunkers, det vil faktisk sige at efter de planer tyskerne lavede skulle der være 10. De sidste 4 er aldrig blevet fundet og er højst sandsynligt aldrig blevet bygget på grund af udviklingen. Der var 2 antiluftskytssbunkers med hver en dobbelt 3,7 cm. kanon, disse 2 bunkers var en meget brugt type, den havde nummeret L409a. Bunkeren med antitankkanonen var også samtidigt kommandobunker, den havde nummeret L410. Ammunitionbunkeren til 3,7 cm. granater havde betegnelsen L413. Der var også en mandskabsbunker, med 2 rum til hver 10 mand med betegnelsen 622.

Da det var den første Wassermann S. station i Verden, en prototype, var bunkeren til selve radaren ikke af den normale type, og meget mere primitiv end den senere udviklede type. Denne type havde både sin egen bevæbning og havde også en gassluse, så der ikke kunne komme gas ind i bunkeren, den var også bedre armeret i betonen. Da denne Wassermann var den første af typen, blev den ikke betjent af alm. uddannede soldater, men af specielt uddannede og af de specialister, der havde været

med til at udvikle den. Wassermann S. blev udviklet i en lille tysk by ved navn Köthen. Udviklingen af Wassermann S. i forhold til Wassermann M. var, at man havde taget og parret Wassermann M. med en Freya radar, det skal forstås på den måde at man havde taget og sat 8 antenner i forlængelse med en Wassermann M.

Bernhard-radar ved Hundborg.

Telefunk stationen ved Hundborg var en Bernhard, den havde kodenavnet Be10. Det var Nordeuropas bedste telefunkstation. Fordelen var at den sendte på samme måde som en morsesender gør, dette gjorde den næsten umulig at jamme (at forstyrre), det vil sige at de udsendte signaler kunne kodes og at der skulle en "dechifreringsmaskine" (computer) til at tyde signalet. Bernharden havde en rækkevidde på 400 km. i radius, det vil sige at den

kunne nå over hele Danmark på nær Bornholm, den kunne også nå et godt stykke ind i Norge.

Bernharden, som roterede en gang i minuttet om sin egen akse, fungerede næsten som en telefax. Lad os sige at der er et fly nede over det sydlige Jylland, den vil så modtage en besked en gang i minuttet, som så blev udskrevet på papir, der lå under en glasplade på 12 x 40cm.

Modtageren hed Bernhardine (Fug 120). En udskrift på den varede 10 sek. og derefter stod den stille i 50 sek. indtil næste udskrift. Udskriften var på hvidt papir med rød skrift. Den blev udskrevet i kode, først var der en streginddeling, der angav retningen til den Bernhard, der sendte beskeden, og nedenunder kunne der for eksempel stå 25 OR 14 12. det betød (højde 2500 m. position Oksbøl, kurs 140 grader, 12 fjendtlige fly). Altså først gange 100, derefter en forkortelse, så ganges der med 10 og til sidst gange 1.

Bernhardine var 60 x 30 x 20 cm., dette var ikke særlig stort af den tids radioudstyr. Den var placeret ved flyets radiooperatør.

Bernhard var meget nem at forveksle med en radar på grund af dens udseende og størrelse. Dens fundament var 22 m. i diameter, antennen var 27 m. høj og 34 m. i bredden. I midten af fundamentet lå styrhuset til Bernharden, der var et lille rundt betonrum, hvor man kunne styre Bernhardens store antenne. Man har højst sandsynligt haft sendeudstyret i en af de nærliggende barakker.

Senderen til Bernharden var af et VHF-udstyr "FuSAn724/725". Den sendte på en frekvens på mellem 30,0 og 31,1 Mhz. Senderen "FuSAn 724" var på 500 Watt, hvor imod at "FuSAn725" var helt oppe på 5000 watt. Dette gav en rækkevidde på 400 km. i radius, og dertil en nøjagtighed på plus/minus en grad, dette blev senere forbedret til plus/minus en halv grad, hvad var meget fint.

Skinanlæg på Bavnehøj ved Hundborg, der skulle illudere "Bernhard-antenne".

mindre bunker, der har indholdt en transformator, den er idag begravet så man kan kun se taget, der var et skydeskår, det var i form af en halvrund tilbygning på siden af en af barakkerne, hvorfra man har kunnet beskyde Hundborg mose. Det eneste bygningsmæssige der ikke er bevaret idag er løbegravene.

De første fly begyndte at få installeret Bernhardine i oktober 1944 på et tidspunkt, hvor tyskerne i realiteten havde tabt luftkrigen til de allierede.

Det der i dag er tilbage af Bernhard ved Hundborg, er faktisk ret usædvanligt. Det kan nævnes at samtlige barakker idag indgår i Thylands ungdomsskoles bygninger og fundamentet til antennen idag er lavet om til cykelskur. Der er også en

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1992, side 125-128).